

Корчевська Л. О.

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту та маркетингу
Херсонського національного технічного університету (м. Херсон), Україна;
e-mail: lilkor@mail.ru*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. У статті розглянуто підходи до розуміння загальнонаукової категорії безпеки з трьох позицій: закону, принципу та явища (категорії), а також досліджено їх зв'язок. Виявлено онтологічний та аксіологічний аспекти феномену безпеки. Проведено термінологічний аналіз, який представляє собою один із теоретичних методів дослідження, що спрямований на розкриття сутності явища за допомогою виявлення та уточнення окремих значень термінів, що його складають. Розуміння феномену безпеки актуалізує пошук нових теорій і концепцій, тому запропоновано схему междисциплінарного підходу до формування методологічних засад економічної безпеки підприємства.

Ключові слова. Феномен безпеки, економічна безпека, підприємство, закон, принцип, категорія, термінологічний аналіз, междисциплінарний підхід.

Формул: 0; рис.: 2, табл.: 1, бібл.: 26

Korchevska L. O.

*PhD, Associate Professor, Department of Management and Marketing,
Kherson national technical university, Kherson, Ukraine; e-mail: lilkor@mail.ru*

METHODOLOGICAL BASES OF ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISE

Abstract. Understanding of scientific category of security from three positions: law, principle and phenomenon (categories) going is considered and also their connection is investigational in the article. Ontological and axiological aspects of the phenomenon of security are educed. A terminological analysis that is one of theoretical methods of research is conducted, sent to opening of essence of the investigated phenomena by means of clarification of values and senses of terms that mean them. Understanding of the phenomenon of security actualizes the search of new theories and conceptions, therefore the chart of the interdisciplinary approach to forming of methodological principles of economic security of enterprise is offers.

Key words: Phenomenon of security, economic security, enterprise, law, principle, category, terminological analysis, interdisciplinary approach.

Formulas: 0; fig.: 2, tabl.: 1, bibl.: 26

JEL Classification: M 20, D 51, G 00.

Korchevskaya L. A.

*к.э.н., доцент кафедры менеджмента и маркетинга
Херсонского национального технического университета (г. Херсон), Украина;
e-mail: lilkor@mail.ru*

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация. В статье рассмотрены подходы к пониманию общенаучной категории безопасности с трех позиций: закона, принципа и явления (категории), а также исследована их связь. Выявлены онтологический и аксиологический аспекты феномена безопасности. Проведен терминологический анализ, который представляет собой один из теоретических методов исследования, направленный на раскрытие сущности явления с помощью уточнения значений и смыслов терминов, которые его составляют. Понимание феномена безопасности

актуализирует поиск новых теорий и концепций, поэтому предложена схема междисциплинарного подхода к формированию методологических принципов экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова. Феномен безопасности, экономическая безопасность, предприятие, закон, принцип, категория, терминологический анализ, междисциплинарный подход.

Формул: 0; рис.: 2, табл.: 1, библи.: 26

Вступ. Сьогодні Україна переживає важкий період у своїй історії, частина її території окупована ворогом, відбуваються складні процеси в економіці країни. Доречним є вислів англійського лауреату Нобелівської премії з літератури Джона Голсуорсі: «Небезпека тим страшніше, чим вона є маловірогіднішою». У такий час саме питання безпеки знаходиться у фокусі уваги і має епохальне значення. Задоволення потреб вищого рівня унеможливорюється, якщо не задовольняється потреба у безпеці, адже вона є запорукою людського розвитку.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Потужну методологічну платформу для подальшого вивчення питань економічної безпеки підприємства вибудували такі провідні науковці, як: Г.В. Козаченко [1], В.А. Ліпкан [2], О.М. Ляшенко [3], Г.А. Пастернак-Таранущенко [4], В.І. Ярочкін [5].

За останні двадцять років кількість публікацій, що присвячені питанню безпеки, зростає експоненціально. Теоретиками та практиками запропоновано безліч різноманітних визначень. За кордоном існує декілька десятків навчально-наукових і дослідницьких інститутів, серед яких: The Economic Security Institute (м. Вашингтон, США), The Institute for Information Security (м. Бомбей, Індія), The National Security Institute (м. Нью-Йорк, США), The Institute for the Analysis of Global Security (м. Вашингтон, США), The International Institute for Strategic Studies (м. Лондон, Англія), The Stockholm International Peace Research Institute (м. Стокгольм, Швеція), The Institute of Corporative Security (м. Любляна, Словенія) та інші. Вони систематично навчають підприємців, бізнес-тренерів, держслужбовців, аналітиків і спеціалістів у сфері менеджменту та експертів із зовнішньоекономічних питань. В Росії та Україні існують слідувачі інститути: Академія економічної безпеки (м. Москва, Росія), Інститут безпеки бізнесу (м. Москва, Росія), Інститут управління та безпеки (м. Москва, Росія), Навчально-науковий Інститут фінансово-економічної безпеки та права (м. Одеса, Україна), Навчально-науковий інститут менеджменту безпеки (м. Київ, Україна), Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки (м. Київ, Україна), Інститут екологічної безпеки (м. Київ, Україна) та інші.

12 травня 2000 р. створено Європейську асоціацію наук про безпеку на конференції у м. Краків (Польща), яка займається дослідженням і популяризацією науки про безпеку. До неї входять провідні представники світу науки, менеджери та академічні інститути із Болгарії, Угорщини, Німеччини, Греції, Іспанії, Італії, Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії, Польщі, Росії, Сербії, Словаччини, Турції, України, Франції, Чехії, що займаються питаннями освіти та безпеки. Щорічно проводяться скликання членів асоціації із багатьох країн, де відбувається ознайомлення зі звітами Правління та Ревізійної комісії, обираються нові члени правління та нагороджуються найбільш активні [6].

Результати дослідження. Безпека тісно пов'язана із буттям як фундаментальною категорією філософії. У цьому зв'язку розглянемо безпеку як загальнонаукову категорію з трьох сторін: як закон, як принцип і як явище (табл. 1). Дослідників кожного підходу до розуміння безпеки набагато більше, але в таблиці вказано лише основоположники кожного з розглянутих підходів.

Підходи до розуміння загальнонаукової категорії безпеки

Підхід до розуміння	Представники підходу	Сутність підходу
Безпека як закон ¹	Арістотель [7], Ксенофонт [8], Платон [9], Епікур [10].	Безпека є законом функціонування світу, законом буття. Тракується як найвища цінність, як генетична потреба виживання, як критерій справедливості і надійності, що підтримує буття. Пізніше безпека розглядається в контексті божественної зумовленості Буття.
Безпека як принцип ²	Б. Спіноза [11].	Безпека є принципом, згідно якого свобода є необхідною умовою розвитку безпечного буття.
Безпека як явище ³	Л. Сенека, Епіктет, М. Аврелій [12].	Безпека є явищем, що має динамічний характер, хоча і прагне до рівноваги буття.

Розуміння безпеки як закону, принципу та явища (категорії) тісно пов'язані між собою:

безпека як закон ототожнюється з самим буттям, тобто безпека є іманентною властивістю буття, яке знаходиться у стані спокою. У свою чергу, буття є обов'язковою умовою безпеки;

безпека як принцип є процесом захисту буття, що підкорюється непорушному і могутньому закону розвитку та є його запорукою. Безпека зумовлює перехід від одного буття до іншого, причому передбачається, що наступний стан буття буде кращим за попередній за кількісними або якісними характеристиками, адже безпека модифікується разом із розвитком об'єкта чи явища;

безпека як явище протиставляється незмінному буттю та знаходиться у діалектичному взаємозв'язку з небезпекою, адже зумовлюється природою самозбереження.

Скористаємося спрощеною моделлю у буденному уявленні, адже неможливо описати абсолютно точно абсолютну істину через те, що поняття, які використовуються, самі по собі є відносними. Зв'язок категорії безпеки в усіх її проявах стосовно категорії буття наведено на рис. 1.

Безпека як закон характеризує зв'язок між сутністю об'єкта або явища та його підпорядкованістю у системі вищого рівня, ніж та, в якій це явище або об'єкт існують чи виникають. Розрив взаємозв'язку всього зі всім може бути початком кінця, перетворенням впорядкованої єдності у свою протилежність. Давньогрецький поет Гесіод [13] у «Теогонії» стверджував, що стан світу до появи будь-чого називався хаосом. А потім з'явилася інформація, яка привнесена із-зовні.

¹ Закон – необхідні, істотні, стійкі зв'язки та відносини між явищами, що повторюються. Під законом розуміються ті зв'язки та відносини, що не змінюються у часі та не залежать від знання або розуміння про них людиною.

² Принцип (від лат. *principium*) – початок, істина, рушійна сила, яка лежить в основі інших істин, законів, положень або рушійних сил.

³ Явище – все те, що чуттєво сприймається. З точки зору теорії пізнання явище є вираженням, свідомством наявності чогось іншого. Хоча *агностицизм* розриває діалектичний зв'язок сутності і явища, розглядає сутність як непізнавану «річ у собі», що не розкриває себе в явищах (І. Кант) (наприклад, «Я пізнаю щось» і «Щось являється мені» - два вираження, що означають одно і те ж відношення між суб'єктом і об'єктом). Явище є сукупністю процесів матеріально-інформаційного перетворення, обумовлених загальними причинами.

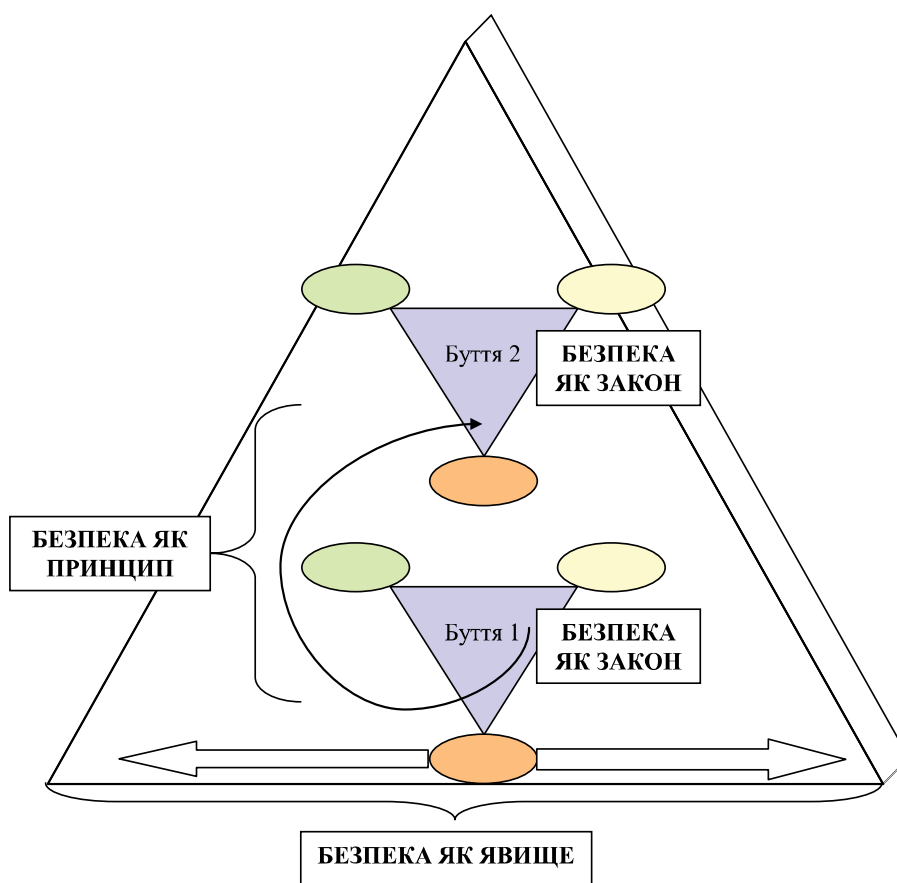

Рис. 1. Зв'язок категорій безпеки

Так, академік Академії медичних наук України В. Кордюм наголошує, що життя це передусім інформаційна система, котра має в собі як частинки інформації загальної, так й інформацію системи щодо свого обслуговування, без чого ДНК людини мало чим відрізняється від ДНК нейлону, капрону чи якогось іншого полімеру [14]. Нові наукові знання підтверджують достовірність написаного у Біблії про Бога-деміурга всього суцього (буття) за допомогою Слова, яке і є інформацією (Буття 1:27) [15, с. 5]. Метапотреба в безпеці є присутньою завжди, її ніколи не буває багато, про неї піклуються постійно, даже не помічаючи цього. Це обумовлено тим, що процеси у зовнішньому середовищі протікають і хаос нікуди не зникає.

Безпека як принцип є рушійною силою між поточним станом об'єкта (Буття 1) та його майбутнім станом (Буття 2). Якщо об'єкт чи явище знаходяться у відносній безпеці, то вони підкорюються закону розвитку (унікальному загальному закону буття), а якщо навпаки знаходяться в абсолютній небезпеці (смерть, банкрутство, крах), то їх розвиток є не можливим і втрачає сенс. Безпека не лише функціонує з метою відтворення своїх системних зв'язків, а ще й розвивається, змінюючи характер системного взаємозв'язку.

Безпека як явище є протилежним до буття як такого, що знаходиться у стані спокою, адже проявляє себе у єдинстві наявності та відсутності небезпеки. Суб'єкт не в змозі визначити своє існування як безпечно до тих пір, поки не опосередкує його з тією чи іншою небезпекою. Лише після порівняння, можливо оцінити ступінь безпеки. Адже, проблема безпеки лежить в екзистенційній площині. Наприклад, сенс життя набуває тоді, коли людина усвідомлює його кінець.

Як влучно відзначив американський філософ Р. Емерсон, що «скрізь, де є життя, є і небезпека». Мінливість та стійкість, хаос та порядок, інволюція та еволюція,

какофонія та гармонія, все це приводить об'єкт чи явище у стан динамічної рівноваги, через що безпеку метафорічно можна порівняти з маятником. Буття повинно знаходитися у відносно стійкому режимі, тобто коливання його істотних характеристик та параметрів його зовнішнього середовища не повинно виходити за допустимі межі, інакше це може привести до втрати буття.

На думку російського філософа Рибалкіна М.М., феномен безпеки має подвійну природу. У своїй загальності природу безпеки складає природа речей. Тому в об'єктивному сенсі безпечно тотожне збереженню природної визначеності буття, а будь-яке заперечення природи речей для них є небезпечним. У зв'язку з цим, в об'єктивному сенсі достовірно безпечним для речі є лише те, що визначене її природою. Небезпека, у свою чергу, тотожня антиприродному визначенню. У своїй особливості феномен «безпека» (як і «небезпека») виникає й існує як форма суб'єктного визначення [16].

Давньоримський філософ М. Аврелій справедливо зазначав: «Необхідно змінити відношення до речей, які тебе турбують, і ти будеш від них у безпеці». Адже суб'єкту властиво рефлексивно-ціносне самовизначення по відношенню до небезпеки як однієї із форм буття речей.

Отже, феномен безпеки містить онтологічний⁴ та аксіологічний⁵ аспекти. Як вже зазначалося вище безпека тісно пов'язана із буттям, повнота якого є абсолютною цінністю для людини, хоча характер безпеки чи небезпеки в різних системах цінностних координат може істотно відрізнятися у бік протилежного.

Зміст безпеки як загальнонаукової категорії є більш ширшим, ніж зміст безпеки як загальноекономічної категорії. Вона набуває економічного сенсу лише тоді, коли поєднується зі словом «економічна».

З метою розширення безпекознавчих обріїв необхідно провести термінологічний аналіз, який представляє собою один із теоретичних методів дослідження, що спрямований на розкриття сутності явищ за допомогою виявлення та уточнення значень і сенсів термінів⁶ (категорій)⁷, що їх складають. Результатом термінологічного аналізу, як правило, стають дефініції⁸ та експлікації⁹, а також позначення виявлених наукових підходів (позицій) до трактування і визначення відповідних понять [17].

Він допускає розгляд таких базових категорій, як: «безпека», «економіка», «підприємство» та їх синтез.

⁴ Онтологія – (лат. *ontologia* від дав.-гр. *ὄν* рід. п. грец. *ὄντος* – суще, те, що існує і грец. *λόγος* – учення, наука) – це вчення про буття, розділ філософії, у якому з'ясовуються фундаментальні проблеми існування, розвитку сутнісного, найважливішого.

⁵ Аксіологія вивчає питання, пов'язані з природою цінностей, їх місцем в реальності і структурою ціннісного світу, тобто зв'язок різних цінностей між собою, з соціальними і культурними чинниками і структурою особи.

⁶ Термін – це вузькоспеціалізоване слово або словосполучення, відносно якого можна з повною ясністю сказати, яке поняття їм позначається. Інакше кажучи, терміну можна дати визначення. Поки термін не визначений, він залишається словом з більш менш ясним понятійним змістом.

⁷ Категорія (від грец. *categoria* – висловлювання, звинувачення, ознака) – гранично загальне, фундаментальне поняття, що виражає найбільш суттєві стосунки дійсності.

⁸ Дефініція (визначення поняття) – логічна операція, що дозволяє розкривати зміст поняття та відрізнити його предмет від схожих з ним предметів, встановлювати значення того або іншого слова (терміну).

⁹ Експлікація (лат. *explicatio* – пояснення, розгортання) – в широкому сенсі роз'яснення, уточнення позиції, поняття, значення слова.

Номінатив¹⁰ «безпека» є похідним від латинського слова «se-curitas» – «без турботи, страху», а в грецькій мові «ασφάλεια» означає «володіти ситуацією».

За твердженням англійського етимологічного словника термін «безпека» вперше був згаданий у середині 15 ст. як безпечна умова («condition of being secure») [18]. Проте глибоке історичне дослідження автора свідчить про використання цього терміну ще в часи античності.

Вже у 17 ст. у письмових джерелах поняття безпека відносилось як до приватної особи («Приказывали мы, холопы твои, чтобы онъ лекаръ въ твою великого государя сторону ко Пскову ехалъ безопасно» (ДАИ V, 402. 1668 р.)), так і до суспільства («Просимъ исходатайства, дабы имъ [войскам] свободный проходъ къ намъ, коимъ ни будь безопаснымъ путёмъ, позволенъ былъ» (Гр. К Голандськ. Шт. Петро, V, 219. 1707 р.)), і до держави («И вамъ тожь ведомо есть. Что мы отнюдь не соизволяли на то, дабы учинённой прежде сего съ вами миръ разорванъ былъ, къ тому же которые ни есть промышляють, дабы отставив и отложив тревоги и разорения, безопасно и тишина умножилась» (Рим. імп. Д. VII, 173. 1687 р.) [19].

Як зазначає російський науковець Фокін М.І., англійське слово security використовується в економіці для позначення двох понять - цінний папір і безпека. В обох випадках етимологія слова дуже точно передає сенс цих понять: захист, надійність, впевненість. На його думку, російське слово «безопасность» від «опасность» має більш широкий спектр смислових відтінків. Староруське слово «опасный» – обачний, обережний, ретельний, майстерний. «Опасная грамота» – «охоронна грамота». Давньоруське «пасти» – не лише пасти худобу, але і стерегти, керувати, управляти. Якщо перекинути місток у сучасність, то слідує парадоксальний висновок – бути не небезпечним, тобто безпечним для інших – означає вести себе не обдуманно, не обачно. Все ж більш логічно узяти з історії слова «безпека» такий його контекст як керованість [20].

Приведемо кілька дефініцій безпеки з різних економічних енциклопедій, тлумачних словників і довідників.

Безпека – це такий стан суб'єкта, при якому ймовірність зміни властивих цьому суб'єкту якостей та параметрів його зовнішнього середовища незначна, менше певного інтервалу [21].

Безпека – стан, при якому ніщо кому- або чому-небудь не загрожує [22].

Безпека – 1) свобода чи захист від небезпеки або тривоги; 2) заходи, що вжиті для гарантування безпеки країни, особи, цінності [23].

В усіх цих визначеннях видно, що є загальновідомим, сформованим у науці принципом: сутністю безпеки є як динамічна рівновага об'єкту/суб'єкту, на яку безперервно впливають зовнішні та внутрішні чинники, так і його іманентна властивість. Вивчення безпеки з точки зору об'єктивного стану та суб'єктивної характеристики є несуперечливими, адже остання повинна відображати перший, а перший неможливо розуміти, не опосередковуючи його зміст через форму останньої. Очевидним також є те, що не перебування поза стану є неможливим.

Друга базова категорія – економіка.

Термін «економіка» етимологічно походить від грецького слова οἰκονομικῆ. Це мистецтво ведення домашнього господарства) – сукупність господарських відносин у людському суспільстві; господарство підприємства, регіону, країни, групи країн чи

¹⁰ Номінатив – термін лінгвістики, яким позначається називний відміннок (лат. casus nominativus), у синтаксичних термінах часто є підметом.

усього світу; комплекс суспільних наук, які досліджують вищезазначене господарство та сукупність господарських відносин [21].

Економіка – це сукупність виробничих відносин даного суспільного ладу, які відповідні до продуктивних сил суспільства [22].

Економіка – (від дав.-гр. οἶκος, oikos - «дім» та дав.-гр. νόμος - «закон») – комплекс суспільних наукових дисциплін про господарство, а саме — про організацію та управління матеріальним виробництвом, ефективне використання ресурсів, розподіл, обмін, збут і споживання товарів та послуг [24].

Поняття «economic security» в англійських країнах до тепер використовується як захищеність приватних осіб і домогосподарств від різкого погіршення фінансового стану [20].

Третя базова категорія – підприємство.

Підприємство – (від англ. enterprise; від лат. firmare) – 1). Майновий комплекс, що використовується для здійснення підприємницької діяльності. 2). Бізнес, фірма як самостійно господарюючий суб'єкт із правами юридичної особи, який на основі використання трудовим колективом майна виробляє і реалізує продукцію, виконує роботи, надає послуги [25].

Підприємство – самостійний господарюючий суб'єкт, створений у порядку, що установлений законодавством про підприємства та підприємницьку діяльність для виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг з метою задоволення суспільних потреб і одержання прибутку [21].

За Великим економічним словником А.Н. Азриліяна, економічна безпека підприємства – це стан юридичних, економічних стосунків, організаційних зв'язків, матеріальних та інтелектуальних ресурсів підприємства, при якому гарантується стабільність його функціонування, фінансово-комерційний успіх, прогресивний науково-технічний і соціальний розвиток [26].

Таким чином, термінологічно економічна безпека підприємства – це множина стабільних значень змінних параметрів самостійно господарюючого суб'єкту, на які безперервно впливають зовнішні та внутрішні умови, явища, процеси, з якими необхідно взаємодіяти заради досягнення цілей: забезпечення виживання або пристосування до змінних умов; стійкості, стабільного функціонування та самозбереження; розвитку або формування конкурентних переваг.

Також економічна безпека підприємства розглядається як цілеспрямована сукупність взаємопов'язаних дій (процесів) (наприклад, розробка комплексу заходів, системи захисту, гармонізація, результат керованих процесів). Якщо на підприємстві буде виконано будь-яку дію, то стан економічної безпеки підприємства може змінитися. Послідовне змінення стану і є процесом. Таким чином, економічна безпека підприємства перетворюється на специфічний вид діяльності в економіці, яка повинна забезпечувати його невід'ємну властивість та сприяти досягненню ідеально безпечного стану, що правда, це робить безпекознавство науковим напрямком про неможливе. Як вже зазначалося вище, безпека має динамічний характер, хоча і прагне до рівноваги, оскільки сталість внутрішнього середовища підприємства безперервно порушується і так само безперервно відновлюється.

Актуалізація розуміння феномена безпеки вимагає використання теорій та концепцій різних галузей наук, а також пошуку нових інструментів, які запозичені безпекознавством в інших наукових напрямків. Тому запропоновано схему междисциплінарного підходу до формування методологічних засад економічної безпеки підприємства (рис. 2).

Загально-економічні науки		Інформаційно-аналітичні науки	
Макроекономіка	теорія економічного зростання, теорія організації галузевих ринків, теорія раціональних очікувань, концепція стійкого розвитку, теорія криз, теорія економічної нерівноваги	Управлінський облік	концепція бюджетування, концепція ціноутворення, концепція контролю, концепція обліку витрат за центрами відповідальності, концепція беззбитковості
Мікроекономіка	теорія поведінкової економіки, теорія ефективності, когнітивна теорія фірми, теорія «контрактації відносин», концепція конфліктно-компромисної динаміки	Інформатика	кібернетика, теорія автоматичних систем і роботів, теорія систем
	Функціонально-економічні науки	Статистика	теорія макросистем, теорія ігор, математична статистика
Менеджмент	концепція «діагонального» менеджменту, теорія прийняття рішень, теорія самоорганізації (синергетика), концепція ситуаційного управління, теорія метамоделювання, концепція диференціації механічних та органічних систем, концепція життєздатної системи, концепція управління за цілями, концепція загального управління якістю, концепція управління вартістю, концепція усунення обмежень, концепція управління знаннями, концепція управління змінами, концепція управління проектами	Стратегічний менеджмент	Спеціальні науки концепція стратегічного управління, підхід до розгляду фірми в якості системи ланцюжків цінності, стратегії активного впливу на зовнішнє середовище підприємства, стратегія інтегрованих ланцюгів постачання, концепція SAST (перевірка і корегування стратегічних передбачань), концепція ключових ролей, концепція оцінки вартості грошей у часі
Маркетинг	стратегія маркетингу партнерських відносин, концепція соціально-етичного маркетингу, теорія інтерактивних взаємодій	Управління персоналом	теорія мотивації, концепція Кайдзен, концепція компетенцій, концепція організаційної двоїстості поведінки, концепція організаційної екології
Економіка підприємства	концепція економічної безпеки підприємства, концепція помірної максимізації прибутку, інституціональна теорія підприємства, еволюційна теорія підприємства, підприємницька теорія підприємства	Інноваційний менеджмент	концепція інкрементального підходу до управління інноваціями, концепція інноваційної активності підприємства, концепція поширення інновацій, концепція стратегічного управління інноваціями
Фінанси і кредит	концепція максимізації ринкової вартості капіталу, теорія асиметричної інформації, сигнальна теорія, теорія моніторингових витрат	Управління ризиками	теорія ризику, концепція прийняттного ризику, портфельна теорія, арбітражна теорія
	Соціально-політичні науки		
	Соціологія		теорія соціальної відповідальності бізнесу, теорія етногенезу
	Психологія		теорія функціональних систем, теорія рефлексії, теорія когнітивних інтересів
	Правознавство		основи держави та права, теорія гіперсистем
	Філософія		економічна філософія, теорія відображення, концепція суб'єкта
	Природознавчі науки		
Фізика	теорія катастроф, теорія дисипативних структур, теорія лазерів, теорія ланцюгів, теорія оптимальності, теорія ланцюгів, теорія додатного зворотного зв'язку, теорія нерівноважних процесів, концепція ентропії, теорія фазових переходів		
Математика	теорія динамічного хаосу, теорія інтегральних систем, методи математичного системного аналізу, теорія ймовірностей, математичне моделювання, теорія біфуркацій, теорія множин, теорія нечіткої логіки		
Біологія	теорія генетичної інформації, теорія еволюції, нейрофізіологія, теорія еволюційної епістемології, теорія коеволуції, еволюційна морфологія		
Екологія	концепція ноосфери, алармізм, концепція причин екологічного кризису, стратегія невтручання в природу, стратегія саморегуляції в природі та адаптація людини, концепція органічного зростання, теорія екологічної революції, теорія безпеки життєдіяльності		
Машиноведення	аналіз і синтез складних систем, теорія надійності, кінематика та динаміка машин і механізмів		
Механіка	теорія стійкості, нелінійні коливання, символічна динаміка, теорія флуктуацій		

Рис. 2. Схема междисциплинарного підходу до формування методологічних засад економічної безпеки підприємства

Висновки. В останні роки окремі вчені та наукові школи, що працюють за цим напрямком, стали перед необхідністю загального визначення цього поняття.

На цей час вже склався певний категоріальний апарат. Але можна констатувати відсутність єдності у визначенні поняття «економічна безпека підприємства».

Детально та точно пояснити, що і як відбувається насправді дуже складно, тому що тоді виникає питання: а що розуміти під «насправді»? І так далі, відповідно до нескінченності процесу пізнання. Однак, удосконалення підходів до розуміння природи безпеки крізь призму буття, термінологічний аналіз поняття та розробка схеми междисциплінарного підходу до формування методологічних засад економічної безпеки підприємства розширюють обрії усвідомлення того, що категорія безпеки є наріжним каменем відповідного наукового напрямку – безпекознавства.

Література.

1. Козаченко, Г. В. Економічна безпека як фундаментальна категорія безпекології [Текст] / Г. В. Козаченко // Безпекознавство: теорія та практика : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2013. – С. 17–18.
2. Ліпкан, В. А. Безпекознавство [Текст] : навч. посібник / В. А. Ліпкан – К. : Вид-во Європ. ун-та, 2003. – 208 с.
3. Ляшенко, О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства [Текст] : монографія / О. М. Ляшенко – Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2011. – 400 с.
4. Пастернак–Таранушенко, Г. Економічна безпека держави. Введення до екосистейту [Текст] / Г. Пастернак–Таранушенко // Вісник НАН України. – 1994. – № 5. – С. 23–28.
5. Ярочкин, В. И. Секьюритология – наука о безопасности жизнедеятельности [Электронный ресурс] / В. И. Ярочкин. – Режим доступа: <http://kiev-security.org.ua/b/x22/index.shtml>.
6. European Association for Security [Electronic resource] – Available at: <http://www.eas.info.pl/1.html>.
7. Аристотель. Сочинения [Текст]. В 4–х т. Т. 4. / Аристотель ; пер. с древнегреч. ; общ. ред. А. И. Доватура. – М. : Мысль, 1983. – 830 с.
8. Xenophon. Hiero. Agesilaus. Constitution of the Lacedaemonians. Ways and Means. Cavalry Commander. Art of Horsemanship. On Hunting. Constitution of the Athenians [Text] / Xenophon. – Loeb Classical Library. – 1925. – Volume VII. – 576 p.
9. Платон. Диалоги [Текст] / Платон ; [сост., ред. изд. и авт. вступ. ст. А. Ф. Лосев, пер. с древнегреч. С. Я. Шейнман–Тонштейн] ; АН СССР, Ин-т философии. – М. : Мысль, 1986. – 607 с.
10. Лукреций. О природе вещей [Текст] : научное издание / Тит Лукреций Кар ; пер. с лат. Ф. Петровского. – М. : Художественная литература, 1983. – 383 с.
11. Спиноза, Б. Избранные произведения [Текст]. В 2–х т. Т. 2 / Б. Спиноза. – М. : Мысль, 1957. – 768 с.
12. Римские стоики: Сенека, Эпиктет, Марк Аврелий [Текст] : пер. с лат. ; вступ. ст. В. В. Сапова ; сост. В. В. Сапов. – М. : Республика, 1995. – 463 с.
13. Гесиод. Полное собрание текстов [Электронный ресурс] : пер. В. В. Вересаева, О. П. Цыбенко. – М. : Лабиринт, 2001. – 256 с. – Режим доступа: http://platonanet.org.ua/load/knigi_po_filosofii/istorija_antichnaja/gesiod_polnoe_sobranie_tekstov_2001/7-1-0-2028.
14. Ясинчук, Л. Кто ты? [Электронный ресурс] / Л. Ясинчук // Экспрес. – 2011. – № 31 (5658). – Режим доступа: <http://www.volfoto.inf.ua/pagesi/istomist/statti/2011rik/dm110324/t110327/htoty.htm>.
15. Біблія [Текст]. – Київ : Українське Біблійне Товариство, 2003. – 1114 с.
16. Рыбалкин, Н. Н. Природа безопасности [Текст] : дис. ... доктора филос. наук : 09.00.11 / Рыбалкин Николай Николаевич. – М., 2003. – 407 с.
17. Титова, Е. В. Терминологический анализ как метод и задача исследования [Электронный ресурс] / Е. В. Титова ; Российский государственный педагогический университет им. А. И. Герцена // Письма в Эмиссия. Оффлайн. – 2010. – июнь – Режим доступа: <http://www.emissia.org/offline/2010/1425.htm>.
18. Online Etymology Dictionary [Electronic resource] – Available at: <http://www.etymonline.com/index.php?term=security>.
19. Четвертков, Р. В. Развитие представлений о безопасности России (IX–XVII вв.) [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.ihst.ru/~biosphere/Mag_1/Save.htm.
20. Фокин, Н. И. Экономика: В начале было Слово: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dictionary-economics.ru/word/Безопасность>.
21. Словарь финансовых терминов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://inetio.org/>.
22. Современный толковый словарь [Текст] – М. : Большая Советская Энциклопедия, 1997. – 480 с.
23. Oxford Advanced Learner's Dictionary [Text] – Oxford, 1995. – 1062 p.
24. Шимків, А. Англо-український тлумачний словник економічної лексики [Текст] / А. Шимків. – Київ : Видавничий дім «Киево-Могилянська академія», 2004. – 429 с.
25. Экономико-математический словарь [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://economic_mathematics.academic.ru/3533/Предприятие.
26. Большой экономический словарь [Текст] / А. Н. Азрилян [и др.] ; ред. А. Н. Азрилян. – 5–е изд., доп. и перераб. – М. : Институт новой экономики, 2002. – 1280 с.

Стаття надійшла до редакції 27.03.2015

© Корчевська Л. О.

References.

1. Kozachenko, H. V. (2013). *Ekonomichna bezpeka yak fundamentalna katehoriia bezpekolohii*.
2. Lipkan, V. A. (2003). *Bezpekoznavstvo*. Kyiv : Evropeyskyi universytet.
3. Liashenko, O. M. (2011). *Kontseptualizatsiia upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstva*. Luhansk: SNU im. V. Dalia.
4. Pasternak-Taranushenko, H. (1994). Ekonomichna bezpeka derzhavy. Vvedennia do ekosesteitu. *Visnyk NAN Ukrainy*, 5, 23-28.
5. Yarochkin, V. I. *Sekiuritologiia – nauka o bezopasnosti zhiznedeiatelnosti*. Available at <http://kiev-security.org.ua/b/x22/index.shtml>
6. *European Association for Security*. Available at <http://www.eas.info.pl/1.html>
7. Aristotel (1983). *Sochineniia*. Moskva: Mysl.
8. Xenophon (1925). *Hiero. Agesilaus. Constitution of the Lacedaemonians. Ways and Means. Cavalry Commander. Art of Horsemanship. On Hunting. Constitution of the Athenians*. Loeb Classical Library.
9. Platon (1986). *Dialohi*. Moskva: Mysl.
10. Tit Lukretsiy Kar (1983). *O prirode veshchey*. Moskva.
11. Spinoza, B. (1957). *Izbrannyye proizvedeniia*. Moskva: Mysl.
12. Sapov, V. V. (1995). *Rimskie stoiki: Seneka, Epiktet, Mark Avreliy*. Moskva: Respublika.
13. Hesiod (2001). *Polnoye sobraniye tekstov*. Available at <http://ancientrome.ru/antlitr/hesiod/theogonie-f.htm>
14. Yasinchuk, L. (2011). Hto ty? *Expres*, 31.
15. *Bibliia* (2003). Kyiv: Ukrainske Bibliine Tovarystvo.
16. Rybalkin, N. N. (2003). *Priroda bezopasnosti*. Moskva.
17. Titova, Ye. V. (2010, June). Terminologicheskii analiz kak metod i zadacha issledovaniia. *The Emissia. Offline Letters*. Available at <http://www.emissia.org/offline/2010/1425.htm>
18. *Online Etymology Dictionary*. Available at <http://www.etymonline.com/index.php?term=security>
19. Chetvertkov, R. V. *Razvitie predstavlenia o bezopasnosti Rossii (IX-XVII vv.)*. Available at http://www.ihst.ru/~biosphere/Mag_1/Save.htm
20. Fokin, N. I. *Ekonomika: V nachale bylo Slovo*. Available at <http://dictionary-economics.ru/word/Безопасность>
21. *Slovar finansovykh terminov*. Available at <http://inetio.org/>
22. *Sovremennyu tolkovyu slovar* (1997). Moskva: Bolshaia sovetskaia entsyklopediia.
23. *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (1995). Oxford.
24. Shimkiv, A. (2004). *Anhlo-ukrainskyi tlumachnyi slovnyk ekonomichnoi leksyky*. Kyiv: Vydavnychiy dim Kyievo-Mohylianska akademiia.
25. *Ekonomiko-matematicheskii slovar*. Available at http://economic_mathematics.academic.ru/3533/Предприятие
26. Azriliian, A. N. (2002). *Bolshoi ekonomicheskii slovar*. Moskva.

Received 27.03.2015

© Korchevska L. O.